

1937

2

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 1

v.a. Asainhoitaja Jalanti

10/12 1937.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 972.

R o o m a S S A 11 P:NÄ joulukuuta 1937.

VIITTAUS: _____ N

P:NÄ _____ KUUTA 19 _____ P:TTY _____ n:o _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportit n:ot 1 ja 2.

Lähetystö lähettää kunnioittavasti Ulkoasiainministeriölle v.a. asiantuntija Tauno Jalannin raportin n:o 1:

Ensivaikutelmia, ja

raportin n:o 2:

Memel.

v.a. Asiantuntija:

Tauno Jalanne

R O O M A

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

R o o m a s s a 10 p:nä joulukuuta 1937.

3 / 140 Sal. S - 37

16/12-37

Asia: Ensi vaikutelmia.

ASIO

5 C10

Selostan tässä ensimmäisessä raportissani niitä yleisiä havaintoja, joita olen tehnyt sinä varsin lyhyenä aikana, jonka olen ehtinyt viettää Roomassa. Havaintoni perustuvat osittain keskusteluihin eräiden italialaisten kanssa, osittain Italian lehdistössä olleisiin kirjoituksiin ja osittain keskusteluihin eräiden ulkovaltain tšekäläisten lähetystöjen päälliköiden kanssa, jotka yleensä ovat avomielisesti kertoneet minulle näkemistään ja kuulemistaan.

Saavuin Roomaan illalla 30 päivänä marraskuuta ja kävin ensi kerran Palazzo Chigissä t.k. 2 päivänä. Ulkoasiainministeri C i a n o otti minut vastaan 3 päivänä. Audienssi oli tietenkin lyhyt eikä sen aikana kosketeltu mitään poliittisia kysymyksiä. Pelkoni, että hän olisi ollut minulle epäystävällinen sen johdosta, että tulin tänne v.a. asainhoitajana v.a. asainhoitajan jälkeen, osoittautui turhaksi, sillä epäystävällisyydestä en voi häntä millään tavoin moittia, pikemmin päinvastoin.

Tuntuu siltä, että täällä ainakin jossain määrin ymmärretään asemamme. Kaikki - m.m. itsenäisyyspäivänä lähetystös-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

R o o m a s s a 10 p:nä joulukuuta 1937.

Asia: Ensi vaikutelmia.

3 / 140 Sal. 8 - 37
16/12-37
5 C910

Selostan tässä ensimmäisessä raportissani niitä yleisiä havaintoja, joita olen tehnyt sinä varsin lyhyenä aikana, jonka olen ehtinyt viettää Roomassa. Havaintoni perustuvat osittain keskusteluihin eräiden italialaisten kanssa, osittain Italian lehdistössä olleisiin kirjoituksiin ja osittain keskusteluihin eräiden ulkovaltain tšekäläisten lähetystöjen päälliköiden kanssa, jotka yleensä ovat avomielisesti kertoneet minulle näkemistään ja kuulemistään.

Saavuini Roomaan illalla 30 päivänä marraskuuta ja kävin ensi kerran Palazzo Ghigissä t.k. 2 päivänä. Ulkoasiainministeri C i a n o otti minut vastaan 3 päivänä. Audienssi oli tietenkin lyhyt eikä sen aikana kosketeltu mitään poliittisia kysymyksiä. Pelkoni, että hän olisi ollut minulle epäystävällinen sen johdosta, että tulin tänne v.a. asainhoitajana v.a. asainhoitajan jälkeen, osoittautui turhaksi, sillä epäystävällisyydestä en voi häntä millään tavoin moittia, pikemmin päinvastoin.

Tuntuu siltä, että täällä ainakin jossain määrin ymmärretään asemamme. Kaikki - m.m. itsenäisyyspäivänä lähetystös-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sä - tapaamani italialaiset ovat puhuneet Suomesta sellaisella myötämielisyydellä, jota harvoin tapaa. Mieliälään Suomea kohtaan eivät ole sanktiot eikä toistaiseksi myöskään se, ettei Suomi ole Etiopian valtausta tunnustanut, vaikuttaneet. Sen huomasi erikoisesti miltei kaikissa Italian lehdissä Suomen itsenäisyyden 20-vuotispäivän johdosta olleista erittäin suopeista kirjoituksista, joiden laatimiseen lehdet olivat käyttäneet osittain ulkoasiainministeriön lähetystölle lähettämää aineistoa. Luulen, ettei missään, ainakaan suuremmassa maassa, tälle päivälle osoitettu niin suurta huomiota.

Toisin on laita Ison-Britannian ja Ranskan, nykyisin varsinkin viime mainitun. Kaikki, mitä näissä maissa poliittisesti tapahtuu ja tehdään on pahasta ja kaikessa koetetaan - tuntuu siltä kuin tahallisesti - löytää jotain Italiaa vastaan tähdätyä. Tässä mielessä esitetään - ehkei aina totuudenmukaisesti - Ison-Britannian suunnitelmia Palestinan ja Välimeren suhteen ja tästä saa selityksensä myös se sanomalehtikampanja, jota viime päivinä on käyty Ranskan merisotaministeri C a m p i n c h i n Marseilles'issa viikkoja sitten pitämän puheen johdosta, joka käsitetään Italiaa vastaan tähdätyksi. Vaikkakaan tuo puhe tuskin on ollut tässä suhteessa aivan niin vaaraton, kuin ranskalaiset väittävät, on asiaa varmaankin tahallisesti - ehkä käskystä - paisutet-

x)Siihen viittaa jo sekin, että Ranskan lehdissä julaistuissa virallisissa kommuniqueoissa C a m p i n c h i n sanotaan - virallisen vierailunsa aikana - puhuneen k a n s a n e d u s t a j a n a valitsijoilleen - sotalaivan miehistölle - eikä hallituksen jäsenenä.

tu. Vastenmielisyydestä Ranskaa kohtaan johtunee myös suur-
lähettiläs C e r r u t i n äkillinen lomalle kutsuminen Pa-
riisista. Kerrotaan, että M u s s o l i n i olisi tällä te-
olla tahtonut osoittaa Saksalle, joka oli huolissaan joku
aika sitten tapahtuneesta Italian ja Ranskan^{x)} vähäisestä lä-
hentymisestä, että Berliinin-Rooman akseli on luja.

Kuvaavana esimerkkinä Italian lehtien kirjoituksista
tässä suhteessa mainittakoon La Tribunassa tänään ollut
kirjoitus^{xx)} Ison-Britannian parlamentin alahuoneen jäsenestä
Sir Stafford C r i p p s i s t ä, joka tuomitaan hölmöksi tai
ilveilijäksi siitä syystä, että hän Daily Heraldissa jul-
kaisemassaan kirjoituksessa vaatii Ison-Britannian hallitusta
kutsumaan kokoon maailman rauhankonferenssin, johon ottaisi-
vat osaa demokraattiset maat (tietysti Neuvostoliitto mukaan
luettuna) ja jossa päätettäisiin antifascistisen blokin muo-
dostamisesta.

Mistä Italian rohkeus näin jyrkkään kannanottoon Ison-
Britanniaa ja Ranskaa vastaan johtuu? Onko se pahimmassa
tapauksessa valmis sotaan, jos siitä tulee kysymys? - Eräs
puhuttelemistani henkilöistä katsoi Italian uskaltavan olla
jyrkkä siitä syystä, ettei se usko C h a m b e r l a i n i n
missään tapauksessa ajattelevan sotaa, vaan välttävän sitä
keinoilla millä hyvänsä. Italia katsoo kaiken riippuvan

x) "Lähentyminen" oli kai havaittavissa vain siinä, etteivät Ita-
lian lehdet kirjoittaneet niin paljon kuin aikaisemmin Ranskaa
vastaan.

xx) Asiasta on kirjoitettu myös muissa Italian lehdissä.

Chamberlainistä, jota se pitää Eson-Britannian ulkopoliittikan todellisena johtajana.

Italian ja Saksan nykyisin niin erinomaisiin suhteisiin ei kaikilla - edes asianomaisissa maissa - tunnu olevan luottamusta. Muistetaan liiankin hyvin, millaiset Italian ja Saksan suhteet olivat muutama vuosi sitten, jolloin Italia Itävallan kysymyksen vuoksi marssitti divisionansa Brenneroon. Kansat ovat toisilleen vieraita - paljon vieraampia kuin Italian ja Ranskan kansat - eikä sympatioja käskyillä luoda. Tämän johdosta käsitetään, ettei Berliinin Rooman akseli sittenkään ole niin vahva kuin miltä se näyttää. Varmasti on sitä virallisesti vahvistanut Italian liittyminen Saksan ja Japanin väliseen kommunismin vastustamista tarkoittavaan sopimukseen, joka sekin tapahtui yllätyksellisesti, sillä vielä muutama viikko sitten sitä pidettiin mahdottomana.

Seuraava etappi Italian, Saksan ja Japanin yhteistyössä on epäilemättä Italian eroaminen Kansainliitosta. Tätä kerrotaan sovitun silloin kuin Italia yhtyi edellä mainittuun sopimukseen. Julkisesti ilmoittanee Mussolini eroamisesta huomisiltana Piazza Veneziaällä pitämässään puheessa. Ainakin periaatteellisesti tulee tällä teolla olemaan suuri merkitys, sillä epäilemättä se heikentää muutenkaan nykyään ei liian vahvaa Kansainliittoa ja antanee muu-

tamille valtioille esimerkin, jota ne ovat odottaneet ja jota ne voivat seurata.

x

Yleinen käsitys ainakin Suomessa on se, että Mussolini määrää Italiassa itsenäisesti kaikesta ja että kuningalla ei ole muita kuin seremonialisia tehtäviä. Minulle on kuitenkin Italian oloja hyvin tuntevalta taholta kerrottu, ettei asia ole niin, vaan että kuningas jo passiivisuudellaan vaikuttaa tasoittavasti asiain kulkuun. On sitaipaisi sattunut, että hän on kriittisissä tilanteissa puuttunut asioihin ja estänyt harkitsemattoman menettelyn. Oli miten oli, Mussolini on kuitenkin se, joka kaikkialla näkyy ja jota kaikkialla palvotaan^{x)}. Hän on diktaattori, jonka suunnitelmista ja ajatuksista eivät tiedä ketkään, eivät hänen lähimmät miehensäkään. Hän saattaa tänään antaa määräyksiä, jotka eivät ole laisinkaan sopusoinnussa hänen huomenna antamiensa määräysten kanssa. Mutta kaikkia hänen antamiaan määräyksiä totellaan enempiä kysymättä. Ulkoasiainministeri Ciano voi tänään vastata jollekin lähettiläälle hänen esittämänsä kysymykseen: "Kyllä", ja pyytää hänet, neuvoteltuaan Mussolinin kanssa, huomenna luokseen vastataksaan samaan kysymykseen: "Ei". - Joku hallituksen jäsen

x) Esim. Roomassa parhaillaan auki olevan tekstiilinäyttelyn yläpuolelle on suurin kirjaimin kirjoitettu: Mussolini on aina oikeassa.

voi aamulla virkahuoneeseensa tullessaan tai asemalla virkamatkalle lähtiessään saada Mussolini lta kirjeen, jonka johdosta hänen on erottava, kirjeen, josta hänellä ei etukäteen ole mitään aavistusta.

x

Keisarikunnan - Etiopian valtauksen - tunnustaminen tunnetaan diplomaattikunnassa olevan jatkuvasti keskeisenä puheen aiheena. Yleinen käsitys, joka pohjautuu Italian huonoihin suhteisiin Isoon-Britanniaan ja Ranskaan, on se, että kestää vielä kauan, ennen kuin tämä asia järjestyy. Huomautetaan kuitenkin Mussolinin laskemattomuuteen viitaten, että asia voi järjestyä sängen nopeastikin, ykskaks, vaikka huomenna. On mielenkiintoista nähdä, mitä tähän asiaan vaikuttaa Italian eroaminen Kansainliitosta. Palaan tähän asiaan piakkoin selostaakseni perusteellisemmin kuulemiani tässä suhteessa.

x

En voi enkä halua lopettaa tätä ensimmäistä raporttiani omistamatta muutamia sanoja sille suuriarvoiselle työlle, jonka ministeri Artti täällä on tehnyt Suomen hyväksi. Hänet tunnetaan täällä kaikkialla niin hyvin italialaisten kuin diplomaattikunnan keskuudessa ja kaikki ylistävät häntä. Hänen työnsä Suomen ja Italian kulttuurillisten ja poliittisten suhteiden hyväksi on vielä kaikkialla näkyvässä, eikä ole liioiteltua sanoa, että Suomen tuntemus ja sen nauttima arvonnanto Italiassa ovat suurelta osaltaan hänen ansiotaan.

Vauno Palaut.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

v.a. Asainhoitoja Jalanti

11/12 1937.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

R o o m a s s a 11 p:nä joulukuuta 1937.

Asia: Memel.

3	1140	Let. S	37.
16/12-37			
		ASTO	
5	C10		

Erään ulkovalan tšekäläinen lähettiläs, joka on ollut Italiassa pitemmän aikaa ja joka tuntuu varsin hyvin informoidulta, on luottamuksellisesti kertonut minulle otaksuvansa, että Italian ja Saksan kesken on Memelin suhteen sovittu jostakin, joka tietenkin on Saksan etujen mukaista.

Hän kertoi minulle tämän esimerkkinä siitä, kuinka Italian kannanotto kansainvälisiin kysymyksiin voi vaihdella lyhyen ajan kuluessa. Vielä vuonna 1935 - Italian ja Saksan suhteiden ollessa kireät - oli Liettua täällä suosiossa juuri Memelin asiaankin nähden. Lehdet kirjoittivat myönteellisesti Liettuan kannasta, ja kun tietää niiden kirjoittavan saamiensa ohjeiden mukaisesti, tietää samalla, mikä oli Italian virallinen kanta. Edellä mainittu lähettiläs kertoi M u s s o - l i n i n tällöin eräällä vastaanotollaan, jossa oli mukana koko diplomaattikunta, ostentativisen sydämellisesti tervehtineen Liettuan lähettilästä C a r n e c k i s t a kysyen häneltä: "Oletteko tyytyväinen lehdistömme kirjoituksiin?"

Tauno Jalava

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

v.a. Asainhoitajan jalanti

14/12 1937.

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 996.

R o o m a S S A 14 P: N Ä j o u l u K U U T A 19 37.

VIITTAUS:

P: N Ä K U U T A 19 P: T T Y n: o

VIITTAUS: D. U. M. 19

4 1140 Pel. 8 37.
1/12. 37
N
S C 10
Ulkoasiainministeriö

LLE

ASIA: Raportit n:ot 3 ja 4.

Lähetystö lähettää kunnioittavasti Ulkoasiainministeriölle v.a. asiainhoitaja Tauno Jalannin raportin n:o 3:

Stojadinovicin Italian matka, ja
raportin n:o 4:

Italian liittyminen kommunismin vastustamista tarkoittavaan sopimukseen.

v.a. Asiainhoitaja:

Tauno Jalanny

R. O. O. M. A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

R o o m a s s a 14 p:nä joulukuuta 1937. 4 140 Sals. 37.

Asia: Stojadinovicin Italian matka.

20/12-37	9	140
5	C 10	

Jugoslavian pää- ja ulkoasiainministeri S t o j a d i n o -
v i e vieraili Italiassa - Roomassa ja Milanossa - 5-11 päi-
vänä kuluva joulukuuta vastatakseen Italian ulkoasiainministeri
C i a n o n viime maaliskuussa Belgradissa tapahtuneeseen käyn-
tiin. C i a n o n vierailun yhteydessä allekirjoitettiin Italian
ja Jugoslavian kesken kaksi tärkeää sopimusta, joista toinen
on luonteeltaan poliittinen, toinen taloudellinen. S t o j a d i -
n o v i e in Italiassa ollessa ei uusia sopimuksia tehty, sillä
voimassa olevien sopimusten katsottiin hyvin riittävän maiden
välisten suhteiden kehittämiseen niin poliittisesti kuin talou-
dellisestikin.

Vierailun aikana M u s s o l i n i n ja S t o j a d i n o -
v i e in kesken käydyistä neuvotteluista, joissa oli mukana
myös C i a n o , olen saanut sangen niukkoja tietoja^{x)}, sillä
virallisissa kommuniqueoissa ei niistä ollut oikeastaan mitään.

Ensinnäkin keskusteltiin yleisestä poliittisesta tilan-
teesta Euroopassa, rauhan säilyttämisestä ja Europan poliitti-
sestä uudelleen rakentamisesta. Suhtautumisesta kommunismiin oli
kysymys, mutta Jugoslavian liittymisestä kommunismin vastustamis-
ta tarkoitavaan sopimukseen ei liene keskusteltu, sillä M u s -

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

UE 2: A 4. x) Diplomaattikunnan jäseniä ei oltu kutsuttu mihinkään tilaisuu-
teen.

s o l i n i pitänee sitä asiallisesti tarpeettomana, kun Jugoslavia on niitä harvoja maita, jota eivät ole Neuvostoliittoa tunnustaneet. - Erikoisesti korostettiin keskusteluissa sitä, että Italian ja Jugoslavian ystävyys ei ole tähdetty mitään valtiota vastaan, vaan on tarkoitettu rauhaa edistämään.

Toisen keskustelujen alaisen asiaryhmän muodostivat poliittista tilannetta Keski-Europassa ja Balkanilla koskevat kysymykset. Todettiin Italian - Jugoslavian ystävyyden olevan sopusoinnussa Berliinin - Rooman akseliin. Akselin ulottamisesta Belgradiin ei keskusteltu, sillä kyllä M u s s o l i n i käsittää sen v i e l ä Ranskan ja Jugoslavian sekä Pikku Entente'in sopimusten johdosta olevan mahdotonta. Eivätkä Italia ja Saksa pitäneekään muodollista puolta asiassa tärkeänä, sillä asiallisesti Jugoslavia on näitä maita hyvin lähellä. Jugoslavian yhteistyöhön Italian ja Saksan kanssa onkin kaikki edellytykset aina siitä asti kun Ranska teki tunnetun poliittisen sopimuksen Neuvostoliiton kanssa. Ensi tammikuussa tapahtuvaksi suunniteltu S t o j a d i n o v i c i n vierailu Berliinissä vaikuttanee myös osaltaan Italian ja Saksan politiikan hyväksi tässä suhteessa. Jugoslavia on vakuuttanut uskollisuuttaan Pikku Entente'ille, mutta tosiasiahan on, että sillä ei ole tässä liitossa niitä intressejä kuin esim. Tšekkoslovakialla eikä sitä harrastusta liiton pystyessä pitämiseen. Belgradin

ja Budapestin lähentymisestä lienee myös keskusteltu, mikä on tärkeintä Jugoslavian vieroittamiseksi Pikku - Entente'ista.

Kolmanneksi käsiteltiin neuvotteluissa Italian ja Jugoslavian keskinäisiä poliittisia, kulturellisiä ja taloudellisia suhteita ja todettiin niiden maaliskuussa tehtyjen sopimusten johdosta kehittyneen ja syventyneen. Näiden merkitys onkin ollut ratkaiseva rauhan turvaamisessa Adrianmerellä ja kaikenlaisten, vielä jokin aika sitten sovittamattomina pidettyjen, riitakysymysten selvittämisessä. Vähemmistökyseksistä lienee myös keskusteltu, sillä Mussolini vapautti Stojadinovicin vierailun johdosta slovenit, jotka poliittisista syistä olivat vangittuina Venezia Giuliaassa. Sen sijaan ei puhuttu mitään niistä sloveneista, jotka ovat karkotettuina saarilla. - Jugoslavia on tavallaan tunnustanut imperiumin, joten tämä kysymys ei häirinnyt neuvotteluja^{x)}. - Ranskalaisten väitteistä huolimatta ei taloudellisista kysymyksistä erikoisemmin keskusteltu, sillä näinä päivinä kokoontuvat asiantuntijat molemmista maista niistä lähemmin neuvottelemaan. Maiden välinen kauppavaihto on nykyään Jugoslavialle hyvin aktiivinen (n. 180 milj. dinaria). Tämän aktiivisuuden se aikoo tasoittaa pääasiassa valtion tilauksilla. En voi olla tässä yhteydessä kiinnittämättä huomiota siihen, että Italian ja Jugoslavian erinomaiset suhteet pohjau-

x) Stojadinovic kohottikin maljapuheessaan lasinsa Viktor Emanuelille, Italian kuninkaalle ja Etiopian keisarille.

tuvat huomattavaksi - ehkä huomattavimmaksi - osaksi maiden välisten kaupallisten suhteiden Jugoslavialle erittäin edulliseen järjestelyyn. Jugoslavia on Itävallan ja Unkarin rinnalla erikoisasemassa Italian kauppasopimuspolitiikassa ja saa Italiasta tuotteistaan paljon paremman hinnan kuin muualta. Näyttää melkein siltä kuin Italia olisi ostanut Jugoslavian ystävyuden - rahalla. Tulevaisuus tuskin osoittaa, että hinta olisi ollut liian kallis, sillä niin suuri merkitys katsotaan täällä Italian ja Jugoslavian poliittisella yhteisymmärryksellä olevan. Italiallehan on tärkeää, että se voi luottaa selkkauksien sattuessa Välimerellä Jugoslavian puolueettomuuteen ja siihen se onkin pyrkinyt aina Etiopian sodasta asti.

On selvä, että Italian ja Jugoslavian ystävyys on S t o j a d i n o v i c in vierailun kautta syventynyt ja yhteisymmärrys lisääntynyt sekä että tällä vierailulla on poliittisesti ollut suuri merkitys rauhan turvaamiseksi täällä päin Eurooppaa. Se ei ole ollut pelkkä kohteliaisuuskäynti, kuten Ranskassa väitetään, vaan tärkeä poliittinen neuvottelutilaisuus kahden naapurimaan hallitusten päämiesten kesken, tilaisuus, jossa molempien maiden poliittisten intressien todettiin olevan keskenään sopusoinnussa.

Italian lehdet omistivat vierailulle jo aikoja ennen S t o j a d i n o v i c in saapumista erittäin suurta huomiota ja varmasti liioittelivat sen merkitystä. Jugoslavian lehdis-

tö oli rauhallisempaa, mutta lausunnoissaan kuitenkin positiivista. Puolivirallinen "Vreme" jopa kirjoittaa pitävänsä Italian ja Jugoslavian yhteisymmärrystä Balkanin rauhan varminpana takeena.

Se maa, joka, paitsi Italiaa ja Jugoslaviaa, tästä vierailusta hyötyi, on Saksa. Saksan poliittisia päämääriä on Tšekkoslovakian aseman heikentäminen ja Jugoslavian vetäminen Italian ja Saksan vaikutusvaltaan, pois Pikku-Ententein piiristä. Tässä suhteessa on Stojadinovićin matka merkinnyt Saksan politiikalle askelta eteenpäin. Se myös Ranskassa ja Isossa-Britanniassa käsitetään.

Ranskan haikeuden tämän vierailun johdosta ymmärtää, sillä ystävä on luisumassa käsistä. Le Temps 7/12-37 toteaa Italian ja Jugoslavian ystävyuden olleen jo kauan Ranskan politiikan tavoitteita, mutta korostaa samalla Ranskan - Jugoslavian ja Pikku-Entente - sopimusten tärkeyttä Jugoslavialle. Se puhuu vierailusta luonnollisena kohteliaisuuskäyntinä, väheksyy sen poliittista merkitystä ja antaa kirjoituksen lopussa Jugoslavialle melkein uhkauksen luontoisia neuvoja.

Italian ja Saksan seuraava pyrkimys Balkanilla on Romanian saaminen vaikutuspiiriinsä. Siihen viittaa eräs Le Tempsin uutisista, jossa kerrotaan Italian haluavan tehdä samanlaisen sopimuksen Romanian kuin minkä se on tehnyt Jugoslavian kanssa. Tämän entente'in pahin este, Jugoslavia, ei ole enää tiellä.

Vain Jalat:

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 4.

v.a. Asainhoitaja Jalanti

14/12 1937

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

R o o m a s s a 14 p:nä joulukuuta 1937.

Asia: Italian liittymisen kommu-
nismin vastustamista tarkoit-
tavaan sopimukseen.

4	140	Sal.	37.
20/12-37			
5		C 10	

Eräs tšekäläinen lähettäjä on minulle kertonut, että Italian liittyttyä kommunismin vastustamista tarkoittavaan sopimukseen kävi Neuvostoliiton suurlähettäjä S t e i n tämän johdosta esittämässä ulkoasiainministeri C i a n o lle Neuvostoliiton protestin ilmoittaen Neuvostoliiton hallituksen pitävän tätä tekoa Italian ja Neuvostoliiton välisen, 2 päivänä syyskuuta 1933 tehdyn ystävyys-, hyökkäämättömyys- ja puolueettomuussopimuksen vastaisena. C i a n o n kerrotaan tähän vain vastanneen, että hän on "prit acte" protestista ja siinä kaikki.

Muita toimenpiteitä ei protesti Italian taholta ole aiheuttanut. Palazzo Ghigissä ollaan sitä mieltä, että jos Neuvostoliitto katsoo Italian liittymisen kommunismin vastustamista tarkoittavaan sopimukseen olevan ristiriidassa ystävyys-, hyökkäämättömyys- ja puolueettomuussopimuksen kanssa, voi Neuvostoliitto irtisanoa viime mainitun sopimuksen. Italian puolelta ei asia aiheuta mitään toimenpiteitä.

Edellä mainittu portesti lienee esitetty Italian ja Neuvostoliiton välisen sopimuksen 4. artiklan perusteella, jossa määrätään:

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

"Sopimuspuolet sitoutuvat olemaan yhtymättä mihinkään poliittiseen tai taloudellisuonteiseen yritykseen tai mihinkään ryhmytykseen, jotka voisivat olla suunnattuina toista sopimuspuolta vastaan."

Kommunismin vastustamista tarkoittava sopimus on tietenkin käytännöllisesti katsoen suunnattu Neuvostoliittoa vastaan, mutta teoreettisesti ei. Kun Neuvostoliitto lisäksi monesti on ilmoittanut Kominternin olevan Neuvostoliitosta täysin erillisen laitoksen, voi Italia puolestaan rauhallisesti sanoa, ettei se ole rikkonut ystävyys-, hyökkäämättömyys- ja puolueettomuussopimusta. Tuntuu siltä, että Italia tässä olisi oikeassa, ja että Neuvostoliitto olisi protestoidessaan menetellyt harkitsemattomasti vetäessään yhtäläisyysmerkin itsensä ja kommunismin välille. Eihän se ole aikaisemmin esittänyt protestiaan asioiden liikkuvien kommunistien pidätysten johdosta, joita vuoden 1933 jälkeenkin on Italiassa tapahtunut.

Vauno Järvelin

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 10

ASIA:

Roomassa olevan tahetytön raportti n:o 5.

v. a. Asainhoitoja Jalanti.

16/12 1937.

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 1012.

R o o m a SSA 16 P:NÄ joulukuuta 1937.

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

VIITTAUS: D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Raportti n:o 5.

Lähetystö lähettää kunnioittavasti Ulkoasiainministeriölle v.a. asiainhoitaja Tauno Jalannin raportin n:o 5 :
Italian ero Kansainliitosta.

v.a. Asiainhoitaja: *Tauno Jalanny*

R O O M A S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö . Salainen.
RAPORTTI n:o 5.

R o o m e s s a 16 p:nä joulukuuta 1937.

Asia: Italian ero Kansainlii-
tosta.

5/140 Vali S -37.
20/12-37
C 10

Fascistisen Suuren Neuvoston t.k. 11 päivänä tekemä Italian eroamista Kansainliitosta koskeva päätös on varmasti kaikkein huomattavampia tapahtumia kansainvälisen politiikan alalla tänä vuonna. Vaikkakaan Italia ei ole enää kahteen vuoteen de facto kuulunut Kansainliittoon ja vaikkakin tieto Italian eroamisesta Kansainliitosta de jure on kaikkialla - myös Italiassa - otettu vastaan rauhallisesti, "olisi erehdys luulla, ettei Italian lähtö muuttaisi paljon sitä, mikä jo on olemassa", käyttääkseni Le Tempsin sanoja. Tässä kohdin ei Englannissa varmaankaan ajatella tai ei tahdota ajatella realipoliittisesti. Timeshan toteaa, ettei päätös aiheuta mitään muutosta kansainväliseen tilanteeseen ja että se oikeastaan on jo viisi vuotta sitten tehtyjen, hyökkäystä Etiopiaa vastaan koskevien päätösten seuraus. Italian lähtö vahvistaa Kansainliittoon kuulumattomia, sille vihamielisiä voimia ja siis kieltämättömästi heikentää Kansainliittoa, varsinkin kun yhteistyö kolmen suurvallan - Italian, Japanin ja Saksan - ja niitä kuulevien muiden valtojen, kuten Francon Espanjan, kesken on ainakin yhtä vahva kuin Kansainliittoon kuuluvien valtojen. Se luo uuden tilanteen, joka ei varmaankaan helpota niistä vaikeuksista pääse-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mistä, joissa nykyisin ollaan. Se antaa Italialle täysin vapaat kädet ulkopolitiikassaan ja vahvistaa jo ennestäänkin lujaa Saksan asemaa. Ja mitä Kansainliittoon itseensä tulee, on Italian lähtö omiaan jouduttamaan sen uudistamista tai "korjaamista" muodossa tai toisessa. Voidaan sanoa, että Italia on jo Etiopian selkkauksesta asti menetellyt täysin itsenäisesti Kansainliitosta piittaamatta, mutta tuntuu kuitenkin siltä, että Italian kuuluminen Kansainliittoon on sittenkin sitä jossain määrin hillinnyt. Eihän se sitäpaitsi olisi näinkään kauan aikailnut, ellei se antaisi asialle aivan erikoista merkitystä. - On itsestään selvää, että asiasta on etukäteen neuvoteltu Saksan ja Japanin kanssa ja että nämä maat ovat antaneet Italialle kaiken tukensa.

Suuren Neuvoston kokousta mainostettiin vahvasti. Yksistään se, että sen päätöksistä ilmoitettiin tiedotettavan kansalle heti Palazzo Venezian parvekkeelta, sai Italian ja maailman heristämään korviaan. Sillä vain kerran ennen on samoin tehty, nim. 9 päivänä toukokuuta 1936, kun Mussolini samasta paikasta julisti keisarikunnan. Huhuja siitä, mitä neuvosto päättäisi, oli liikkeellä tavattomasti. Tuskin kukaan italialainen ja tšekäläisen diplomaattikunnan jäsen uskoi, että kysymyksessä oli "vain" Italian ero Kansainliitosta, sillä tämän ilmoittamista kansalle niin kovin juhlallisesti ei pidetty kyllin suurena asiana.^{x)}

x) Kaikki puhuttelemani italialaiset olivat yhtä mieltä siitä, ettei niin "vähäisestä" asiasta voinut olla kysymys.

Mainitsen tässä tärkeimmät liikkeellä olleista huhuis-
ta, en yksinomaan kuriositetin vuoksi, vaan ennen kaikkea
siksi, että nämä huhut varsin hyvin kuvaavat täällä vallit-
sevia mielialoja.

1. Julistetaan Rooman keisarikunta, jolloin kaikkien Roomassa olevien lähettiläiden olisi esitettävä uudet valtakirjat. Tämä olisi ollut omiaan ainakin jossain määrin helpottamaan tunnustamisasiaa, kun Etiopiasta ei valtakirjoissa olisi tarvinnut puhua mitään. Tähän huhuun ei asioita tuntevissa piireissä uskottu, sillä tiedetään Mussolinin tunnustamisasiassa olevan jyrkemällä kannalla kuin koskaan aikaisemmin.
2. Määrätään päivä, jolloin Italian kuningas Etiopiassa kruunataan Ethiopian keisariksi, joka pakottaisi ulkovallat ennen tätä järjestämään tunnustuskysymyksen.
3. Suhteet Neuvostoliittoon katkaistaisiin. Tähän huhuun ei diplomaattikunnassa laisinkaan uskottu, mutta kyllä sen sijaan italialaisten piirissä.
4. Annettaisiin Saksalle siirtomaita: Jubamaa Italian Somalissa.
5. Erottaisiin puuttumattomuuskomiteasta ja liitettäisiin Espanjan sotaan avoimesti Franceon puolella.
6. Määrättäisiin uusi liiran devalvointi tai ilmoitettaisiin uusista veroista. Tätä kansa pelkäsi, mutta eihän tällaiselle ilmoitukselle olisi voinut suosiota osoittaa, jota ilmeisesti haluttiin.
7. Englannin kanssa tehty Gentlemen's Agreement irtisanottaisiin.
8. Julistettaisiin sota - ketä vastaan, ei osattu sanoa.

9. Erottaisiin Kansainliitosta.

Kun sitten ilmoitettiin "vain" eroista Kansainliitosta, oltiin petettyneitä ja väitettiin, että varmasti oli jotain suurempaa tekeillä, mutta että G r a n d i , joka saapui Lontoosta kokoukseen kokouspäivänä, olisi M u s s o l i n i a varoitannut. Lienee sanottava Timesin sanoilla monien italia-
laisten onnittelevan itseään, ettei päätös sisältänyt mitään hälyyttävämpää.

Kokouspäivänä satoi ja väkeä oli liikkeellä vähän. Piazza Venezian täyttivät suurimmaksi osaksi sinne suljettuina joukko-osastoina marssitetut sotilaat ja M u s s o l i n i n pääsi näkemään, kuka vain halusi. Mussolini oli vaikuttanut hermostuneelta. Hänen puheensa katkaisivat silloin tällöin suosion osoitukset, mutta mistään sellaisesta riemusta kuin 9 päivänä toukokuuta 1936 ei ollut jälkeäkään.

On merkille pantava, että M u s s o l i n i n puhe ei oikeastaan, kuten tavallisesti, sisältänyt mitään polemiikkia. Se oli jäähyväispuhe, jossa tosin hyvästeltävä, "horjuva tempeli, jossa ei työskennellä rauhan hyväksi, vaan valmistellaan sotaa" sai jälleen kuulla kunniansa, vaikkakin ironia ja kritiikki puheesta puuttuivat. Puheen sisällöstä voi päätellä, että Italia ei olisi ryhtynyt tähän tekoon, "jos Englanti ja Ranska edes jossain määrin olisivat ottaneet huomioon Italian välttämättömimmät tarpeet". Eräs ulkomaalainen lehti alleviivaa myös sitä, että ensi kerran M u s s o l i n i n puheelta puuttuu kategorinen luonne, ja ettei hän pu-

hunut päätöksen seurauksista, vaan sanoi nimenomaan, ettei Italian Kansainliitosta-eron seurauksia vielä tänään voida mitata. - On lyhyesti sanottava, että Mussolinin sanat - hänen sanoikseen - olivat varsin harkitut.

x

Italian sanomalehdistö omisti tapaukselle tietenkin suurta huomiota. Niissä päätöksen johdosta olleet kirjoitukset ovat kauttaaltaan samaan henkeen laadittuja: On luonnollista, että Italia lähtee monien kärsimiensä loukkausten jälkeen Kansainliitosta. Sen arvovalta ja kansainvälinen tilanne vaativat sitä.

Selostan tässä lähemmin tunnetun sanomalehtimiehen G a y d a n kirjoitusta La Voce d'Italiassa (Giornale d'Italian sunnuntaipainos) t.k. 12-13 päivänä. Kirjoituksen otsikkona on: "Vihdoinkin!" Siinä sanotaan Italian kansan jo kauan toivoneen eroa Kansainliitosta. Italian jääminen pakotteiden voimaannon jälkeen Genève'iin oli sietämätöntä. Ero onkin ollut selvä jo tästä lähtien ja tapahtunut myös siksi, ettei Kansainliitto osannut antaa Italialle mitään taakeita järkiintymisestään ja palaamisestaan kansainväliseen oikeuteen. Se on osoittanut olevansa yhä enemmän alkeellista rauhan säilyttämistä ja Europan järjestyksen ylläpitämistä vastaan. Italian eroon on varsinaisesti kaksi syytä:

1. Kansainliitto on koko olemassa olonsa aikana osoittanut täyttä ymmärtämättömyyttä kaikkiin europalaisiin kysymyksiin

nähdän. Se on tahtonut ehkäistä maailman historian ja kansojen elämän rauhallisen kulun. Paktin 19.artikla on jätetty huomioon ottamatta, ja liitto on kulkenut konkurssista konkurssiin. Japani pakotettiin eroamaan ja sitten Saksa, jota ei kohdeltu tasavertaisena. Sama ymmärtämättömyys paljastui Etiopian kysymyksessä. Se, ettei Etiopian valtausta ole tunnustettu, johtuu opposition päätekijöistä Englannista ja Ranskasta, sillä pikku valtiot tahtoisivat päästä irti näiden vaikutuksesta ja mielellään olla ystävällisissä suhteissa Italiaan.

2. Kansainliitto on menossa palasiksi, joka johtuu Neuvostoliiton mukaantulosta. Genève'istä on enemmän ja enemmän tullut II ja III internationalin ala-osasto. Genève'in syndikaatti on nimestään huolimatta lakannut olemasta kansojen liitto. Se on puolueorgani. Se on vihamielinen fascistisia maita kohtaan eikä voi turvata rauhaa ja kansainvälisten suhteiden rehellisyyttä. Siksi sitä ovatkin niin monet valtiot jo ennen Italiaa eronneet. - Italia on eropäätöksen tehdessään myös osoittanut selvästi rauhan tahtonsa.

Popolo d'Italiassa P o l v e r e l l i sanoo Kansainliittoa Englannin ja Ranskan äänitorveksi. Italian poislähtö ei ole merkki Kansainliiton lopusta, sillä se on jo moralisesti tapahtunut; mutta se on alku uuteen ajanjaksoon kansainvälisissä suhteissa. Nyt vasta voidaan sanoa, että sodan jälkiaika on lopussa. Sota on ikäänkuin jatku-

nut 20 vuotta Kansainliiton ollessa mukana.

x

Italian ero Kansainliitosta on katsottava seurauk-
seksi Etiopian kysymyksestä ja Saksan politiikan uudeksi suu-
reksi voitoksi. Ainakin nyt näyttää siltä, ettei se helpota
Etiopian valtauksen tunnustamisasian järjestämistä, vaikka se
on epäilemättä ollutkin yksi eron vaikutteista.

Vainvalaust:

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: @ 10

ASIA: _____

Roomassa olevan lähetystön raportti n:o 6:

v.a. Asianhoitaja Jalanti

23/12. 1957

R O O M A S S A Ö L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 1052.

R o o m a S S A 23 P: N Ä j o u l u K U U T A 19 37.

VIITTAUS: _____ N

P: N Ä _____ K U U T A 19 P: T T Y _____ n: o _____

VIITTAUS: _____ D. U. M. _____ / _____ 19 _____

Ulkoasiainministerio _____ LLE

ASIA: Raportti n:o 6.

Lähetystö lähettää kunnioittavasti Ulkoasiainministeriölle v.a. asiantuntija Tauno Jalannin raportin n:o 6:

Italian ero Kansainliitosta II.

v.a. Asiantuntija:

Tauno Jalanni

ULKOASIAINMINISTERIO		
6 141 Pal. 11 37.		
27/12-37	62	LHL
5	C10	

R O O M A SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

R o o m a ssa 23 p:nä joulukuuta 1937.

ULKOASIAINMINISTERIÖN

6 / 141 Palk. 1937

Asia: Italian ero Kansainlii-
tosta II.

27/12.37

10

LII

OSASTO

ASIA

5 C/10

Sanoin viime raportissani, että Italian ero Kansainlii-
tosta on katsottava seuraukseksi Etiopian kysymyksestä. Sitähän
se pohjimmaltaan on, se on selvä. Mutta että ero tapahtui jo
nyt, odottamatta, saanee selityksensä muista seikoista.

Yleensä luultiin täällä, että asia tulisi esille ja pää-
tettäväksi vasta ensi tammikuussa pidettävässä Fascistien Suuren
Neuvoston kokouksessa. M u s s o l i n i n äkillinen päätös Neu-
voston koollekutsumiseksi tapahtui vasta t.k. 5 päivänä, ja il-
meisesti oli vielä silloin aikomus ottaa esille muitakin tär-
keitä asioita. Tästä kuitenkin syytä tai toisesta luovuttiin.

Neuvostoliiton tšekäläinen suurlähettiläs S t e i n, jonka
luona kävin eilen, sanoi minulle tietävänsä a i v a n v a r -
m a s t i, että nopean eropäätöksen aiheutti M u s s o l i n i n
halu estää Saksan paluu Kansainliittoon. Hän kertoi myös var-
malta taholta kuulleensa, että lordi H a l i f a x in Berliinin
matkan yhteydessä oli Saksan palaamisesta Kansainliittoon keskus-
teltu ja ettei Saksan taholla paluuta jyrkästi vastustettu.
M u s s o l i n i on itse asiassa ollut sitä mieltä, että Ita-
lian on, vaikkapa vain muodollisesti, pysyttävä Kansainliiton

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

jäsenenä. Tällä kannalla ovat olleet myös Palazzo Ghigin "nuoret fascistit". Halifaxin keskustelut Berliinissä saivat hänet kuitenkin tekemään äkillisen päätöksensä pelosta, että Italia Saksan palattua Kansainliittoon jäisi "en splendid isolation", joka tosin ei olisi "splendid", kuten Stein sanoi. Tämän hän esti eropäätöksellä ja sai siihen Saksalta haluamansa tunnetun vastauksen, ettei Saksa koskaan palaa Genève'iin. Saksan ja Italian yhteinen paluu Kansainliittoon on Italialle edullisempaa, "Mussoลินilla oli taskussa yksi kortti, jonka hän aikoi kerran lyödä Kansainliiton pelipöytään. Nyt hän renonseerasi ja lopetti pelin, ettei Saksa olisi päässyt mukaan."

Näin Stein. Muiltakin tšekäläisiltä diplomaateilta olen kuullut viittailuja samaan suuntaan, nimenomaan ovat he arvelleet asian olleen yhteydessä Italian Saksan-politiikan kanssa.

Kaikki diplomaatit, joita asian johdosta olen puhutellut, ovat - Ison-Britannian suurlähettilästä lukuunottamatta - sitä mieltä, että Etiopian kysymyksen selvittäminen on Italian erottua Kansainliitosta vaikeutunut suuresti. Se on ärsyttänyt heidän mielestään Isoa-Britanniaa ja Ranskaa, joista asia niin suuresti riippuu. Kun kysyin Ison-Britannian suurlähettiläältä, oliko tilanne imperiumin tunnustamiskysymyksessä hänen mielestään Italian eron jälkeen Kansainliitosta muuttunut, vastasi hän, ettei se ole muuttunut laisinkaan, vaan tilanne on sama kuin ennen Suuren Neuvoston kokousta. -

Ison-Britannian kannalta voineekin näin olla, sillä paljon paremmaksi kuin tilanne on ollut ja on edelleen, se tuskin voi muuttua. On ilmeistä, että Iso-Britannia ajaa traditionalista, realistista ja itsenäistä politiikkaansa, välittämättä teoreettisista kysymyksistä, siis siitäkään kuuluuko Italia muodollisesti Kansainliittoon vai ei. Italian ero Ison-Britannian mielestä tapahtui jo pari vuotta sitten, sehän on Timesinkin kanta.

Italian äkillisen eron syyksi on täällä myös mainittu Italian ja Ison-Britannian imperiumin tunnustamiskysymyksestä Lontoossa käytyjen neuvottelujen katkeaminen alkuunsa. Iso-Britannia oli vaatinut Italiaa lopettamaan kiihotuksen arabialaisten keskuudessa Palestiinassa ja muuallakin hallintonsa alaisissa maissa jo ennen neuvottelujen aloittamista^{x)}. Kun italialaisilla ei ollut aavistusta Ison-Britannian muista vaatimuksista, jotka se olisi esittänyt neuvottelujen aikana, pitivät he tätä vaatimusta kohtuuttomana, suuttuivat ja jättivät Genève'in.

Täällä arvellaan Italian eron Kansainliitosta erikoisesti vaikuttaneen Sveitsiin, joka on nyt joutunut kahden Kansainliittoon kuulumattoman suurvallan väliin. Vaikkakaan ei uskota, että Sveitsi jättäisi Kansainliiton, luullaan sen tulevan enemmän ja enemmän passiiviseksi jäseneksi.

Taru Palaut

x) Tähän viittaavat E d e n in äskettäin alahuoneessa antamat selitykset.